

TEN BEHOEVE VAN
COMMISSIEDEBAT
FUNCTIONEREN
RIJKSDIENST

Nota actief openbaar
Nee

Onze referentie

Datum
23 oktober 2023

Opgesteld door
5.1.2e | 5.1.2e | 5.1.2e
Ambtenaar & Organisatie
5.1.2e

Samengewerkt met
Ambtelijk Vakmanschap en
Rechtspositie,
Personeelsbeleid Rijk

Bijlage(n)
5

Aan de staatssecretaris van BZK
Van de directeur Ambtenaar & Organisatie

nota

Vorbereiding gesprek rijksambtenaren inz. brief conflict
Gaza

Aanleiding

De gebeurtenissen in Israël en de Gazastrook brengen bij iedereen in Nederland veel emoties teweeg. Verdriet, rouw, boosheid en ook onmacht. Het is belangrijk om elkaar de ruimte te geven voor deze emoties. Daarbij is het van belang dat mensen zich veilig voelen om hun gevoel uit te spreken. In een petitie, ondertekend door ruim 300 rijksambtenaren, die in handen is gekomen van *de Telegraaf*, is door deze groep een oproep gedaan aan het kabinet om actie te ondernemen. Tevens vragen zij aandacht voor de-escalatie en onmiddellijke beëindiging van de voortdurende geweldsituatie in de Gazastrook en op de Westelijke Jordaanoever. De ambtenaren willen dat het demissionaire kabinet het 'buitensporige geweld in Gaza in de meest krachtige termen' veroordeelt. Ook eisen zij dat Nederland, de EU, de VS en VN Veiligheidsraad Israël wijzen op de richtlijnen van het internationaal humanitair recht.

Vanuit de rol van werkgever Rijk is voor u een gesprek met een vertegenwoordiging van deze ambtenaren gearrangeerd. Dit gesprek vindt plaats op woensdag 25 oktober a.s. om 9.00 uur op de 8^e etage (Aletta Jacobszaal). Voorliggende nota dient voor u ter voorbereiding op dit gesprek.

Aanwezig zijn: (bijlage 4 lijst met deelnemers volgt zsm)

Ambtelijke ondersteuning: 5.1.2e | 5.1.2e | 5.1.2e en 5.1.2e | 5.1.2e
5.1.2e, 5.1.2e directie Ambtenaar & Organisatie.

Geadviseerd besluit

U wordt geadviseerd om:

1. Ruimte te geven voor het uiten van gevoelens.
 - a. Deze gevoelens zitten naar verwachting op het gebied van onzekerheid, verdriet, boosheid en machteloosheid.
2. Ruimte te geven voor het uiten van gevoel van onveiligheid.
 - a. Dit betreft reacties die briefschrijvers hebben ervaren op grond van aanvankelijke publicatie met naam en toenaam. Inmiddels is de petitie geanonimiseerd gepubliceerd.
3. Vanuit de rol van werkgever Rijk adviseren wij u om op te passen met het benoemen van integriteit of loyaliteit van handelen. Het kan daarbij helpen om het verschil tussen persoonlijke en ambtelijke integriteit uit te leggen. Zie hiervoor onder 'toelichting'.

Onze referentie

U kunt bijvoorbeeld de volgende vragen stellen:

- Bent u persoonlijk geraakt door het conflict en welk gevoel overheerst?
- Waar heeft u behoefte aan als het gaat om het delen, uiten, stilstaan bij gevoelens?
- Wat heeft u doen besluiten om deze oproep te doen aan het demissionaire kabinet?
- Wat heeft u vanuit werkgeverschap nodig om hiermee verder te gaan?

Datum

23 oktober 2023

Kern

De ambtenaren die de brief hebben geschreven, spreken hun zorgen uit over de onvoorwaardelijke steun aan Israël. De ambtenaren willen dat het demissionaire kabinet het 'buitensporige geweld in Gaza in de meest krachtige termen' veroordeelt. Ook eisen zij dat Nederland, de EU, de VS en VN Veiligheidsraad Israël wijzen op de richtlijnen van het internationaal humanitair recht. Zij dragen hierbij aan dat Israël reeds in het verleden oorlogsmisdaden heeft gepleegd en dit zal blijven doen zolang zij hiervoor niet gestraft wordt."

Volgens hen draagt Nederland die verantwoordelijkheid als land omdat hier de eerste Haagse Conventies gehouden werden, het Vredespaleis staat en het Internationaal Strafhof gevestigd is. Daarnaast willen de rijksambtenaren dat Nederlandse diplomaten veel meer gaan doen. „Nederland is een klein land maar speelt een belangrijke rol in het bevorderen van vrede, stabiliteit en mensenrechten in de regio."

Zij roepen op tot uiterste inspanning via diplomatieke kanalen. Nederland is een klein land maar speelt een belangrijke rol in het bevorderen van vrede, stabiliteit en mensenrechten in de regio. We hebben meerdere ambassades en vertegenwoordigingen aldaar en hebben ook altijd goede banden onderhouden met de Palestijnse autoriteit.

Vergelijking met Rusland

Zij vergelijken de inval van Rusland in Oekraïne met de kwestie in het Midden-Oosten en vragen om 'met één maat te meten'. „Veroordeel het maken van burgerslachtoffers, het bombarderen van scholen, VN-gebouwen en ambulances. Veroordeel deze daden, net als u deze daden veroordeelde toen Rusland ze beging in Oekraïne. Geef Israël *geen carte blanche*." Volgens de ambtenaren mag 'politieke macht en de kleur of de religie van slachtoffers daarbij niet bepalend zijn voor uw handelen', zo schrijven zij.

Toelichting

Hieronder is in onderdelen aangegeven welke gevoeligheden hierbij spelen als toelichting bij het geadviseerde besluit.

Gevoeligheid

Gevoeligheid zit in het feit dat deze groep de brief niet heeft ondertekend vanuit persoonlijke titel, maar vanuit de functie van rijksambtenaar. Dat maakt dat de publieke opinie dit opvat als rebellerende ambtenaren die het niet eens zijn met het kabinetsbeleid en daarmee geen steun bieden aan de politieke leiding.

Persoonlijke opvatting vs. ambtelijke integriteit

In de brief wordt nadrukkelijk verwezen naar de ambtseed: "*Wij hebben de eed of belofte afgelegd op basis van de Grondwet en worden geacht, als integer ambtenaar, om rechtvaardig te handelen.*" Immers de briefschrijvers denken

Pagina 2 van 5

oprecht dat zij dit vanuit hun ambtelijke integriteit moeten doen. Daar zit de crux en daarom hebben zij dit als ambtenaar ondertekend. De meest kenmerkende passage uit de brief in dit opzicht is: *"Als ambtenaren voelen wij ons geroepen om te staan voor het internationaal recht. Wij hebben de eed en belofte afgelegd op basis van de Grondwet en worden geacht, als integer ambtenaar, om rechtvaardig te handelen. De onvoorwaardelijke steun van ons kabinet aan Israël maakt ons medeplichtig aan de humanitaire catastrofe in Gaza. Dit kunnen en willen wij niet op ons geweten hebben"*. Dit is een hele heftige passage en geeft een inkijk in hoe zij tegen hun ambtelijke integriteit en ambtelijk vakmanschap aankijken. Maar zij verwarren hier ambtelijke integriteit met persoonlijke integriteit. Ambtelijke integriteit vereist juist terughoudendheid van ambtenaren om zich publiekelijk uit te spreken. Binnenskamers ligt dat weliswaar anders, maar een brief schrijven met een handtekeningenactie is gewoon niet handig.

Onze referentie

Datum
23 oktober 2023

De rijksambtenaren die de oproep aan het kabinet hebben gedaan, lijken dit te koppelen aan een privéopvatting en het eigen geweten. Het gaat hier meer over persoonlijke integriteit dan over ambtelijke integriteit. Het rechtstreeks koppelen van dergelijke privéopvattingen aan integer of goed ambtenaarschap en aan de ambtseed is daarom te kort door de bocht. De ambtseed gaat over het *ambtelijk* handelen en het functioneren als (rijks)ambtenaar in openbare dienst. Rechtvaardig handelen gaat dan over hoe je als ambtenaar handelt en mensen behandelt. Je belooft met de ambtseed bijv. niet om als burger je buurman rechtvaardig te behandelen maar wel om als ambtenaar een burger die om een subsidie verzoekt, of die een bezwaarschrift indient tegen een overheidsbeslissing, rechtvaardig te behandelen.

De overige aspecten van de ambtseed moeten in diezelfde functionele context worden gezien. Het gaat erom hoe je je functie als ambtenaar gaat vervullen c.q. vervult.

Een integer ambtenaar is er zich bovendien in zijn privégedrag van bewust dat hij behalve burger ook ambtenaar is en daarom in sommige opzichten beperkt is in zijn handelen en zelfs in zijn grondrechten (zoals de bijgevoegde Handreiking nader uitlegt).

Dit neemt niet weg dat ambtenaren zich veilig moeten kunnen voelen om gevoelens van onbehagen over het werk dat zij doen intern te bespreken. We hebben het hier dan over tegenspraak leveren of "je uitspreken" (tegenspraak leveren is nog steeds een betere term). Ook en misschien juist wel in gewetenskwesaties. Als je hier als organisatie geen ruimte voor biedt, creëer je de mogelijke klokkenluiders van de toekomst. Vanuit de organisatie moet je tegenspraak binnen het ambtelijk functioneren dus aanmoedigen en belonen. De organisatie kan hier immers van leren.

Als ambtenaar spreek je je dan uit vanuit de betrokkenheid bij het werk dat je doet. Dit veronderstelt echter een concrete relatie met het werk dat je doet of met de dienst waarvoor je werkt. Concreter dan dat je je als rijksambtenaar vereenzelvigd met het (uitvoeren van het) kabinetsbeleid in brede zin, zoals hier gebeurt. Tegenspraak is bijvoorbeeld: de ambtenaar die bij de Belastingdienst werkt en intern beargumenteerd aanklaagt dat de dienst zich bij de behandeling van bezwaarschriften niet aan de wet houdt. Tegenspraak is niet: de ambtenaar die bij de Belastingdienst werkt en zich uitspreekt tegen het klimaatbeleid van het kabinet omdat hij zich zorgen maakt over de opwarming van de aarde. Die onderliggende zorgen zijn echt, maar het heeft niets te maken met het ambtelijk functioneren, ambtelijke verantwoordelijkheid of ambtelijke integriteit.

Pagina 3 van 5

Waar rijksambtenaren wel last van kunnen ondervinden, is dat zij door de publieke opinie als "handlangers van het kabinetsbeleid" worden gezien. Dus wanneer kabinetsbeleid grote weerstanden oproept in de samenleving, kunnen ambtenaren en vooral rijksambtenaren daar last van hebben. Zij kunnen bijv. in hun privéleven door mensen hier ten onrechte op aangesproken worden. Ook dat is iets wat je als organisatie/werkgever moet erkennen. De verantwoordelijkheid voor het kabinetsbeleid ligt niet bij rijksambtenaren, maar bij het kabinet. Wanneer rijksambtenaren die verantwoordelijkheid wel voelen, maken ze het voor zichzelf onnodig moeilijk en zwaar. Je zou ambtenaren wellicht handvatten kunnen geven hoe hier mee om te gaan. Bijv. niet in de verdediging schieten maar uitleggen aan anderen wat je doet en waar je invloed op hebt en waarop niet.

Onze referentie

Datum
23 oktober 2023

(Concept) Handreiking Ambtenaren en individuele grondrechten

Momenteel wordt gewerkt aan een richtlijn in het kader van de ruimte en beperkingen die er zijn om als ambtenaar maatschappelijk betrokken te zijn en daarbij actief te zijn op sociale media, de pers te woord te staan, te publiceren of te demonstreren. De behoefte hieraan is ontstaan nadat rijksambtenaren zich hebben aangesloten bij demonstraties van belangengroeperingen die de wet overtreden (in het kader van veiligheid en bereikbaarheid). Denk aan het blokkeren van de A12. De handreiking is bijgevoegd als bijlage 3. Deze handreiking is nog niet vastgesteld/ gedeeld. In de handreiking zijn de vigerende richtlijnen opgenomen m.b.t. de ambtseed en gedragscode voor ambtenaren.

Politieke context

Kabinetsbeleid

De hoofdlijn van het kabinetsbeleid is terughoudendheid. Het belangrijkste is om humanitair voor iedereen die dit nodig alles te doen wat in onze macht ligt en diplomatiek te doen wat we kunnen om Nederlanders veilig te stellen.

In het bezoek dat minister-president Rutte gisteren heeft gebracht aan Israël en de Westelijke Jordaanoever heeft hij gesproken met de Israëlische premier Netanyahu en de Palestijnse president Abbas. In die gesprekken heeft hij beide leiders opgeroepen tot wijsheid en terughoudendheid in het conflict. Hij uitte zijn zorgen over en noodzaak tot de toegang tot humanitaire hulp in Gaza. Beide perspectieven zijn besproken.

Financiële/juridische overwegingen

N.v.t.

Krachtenveld

In navolging van het gesprek bezien om de ervaring en uitkomst via de SG te delen in SGO.

Strategie

Vervolg hierop bezien o.b.v. uitkomsten van het gesprek.

Communicatie

Zowel in NRC Handelsblad (medewerkers van BZ) als Telegraaf (bijna 400 keer ondertekend door rijksambtenaren) zijn de brieven opgenomen.

Inmiddels zijn door een aantal ministeries gesprekken, in elk geval bij SZW en BZ, gevoerd met vertegenwoordigers en is naar aanleiding daarvan een bericht gepubliceerd op Rijksportaal (zie bijlage 2).

Pagina 4 van 5

Communicatie Rijksportaal BZK

In reactie op de publicatie en het gesprek dat u aangaat met enkele betrokkenen morgen is onderstaand bericht opgesteld voor Rijksportaal BZK.

Onze referentie

Datum
23 oktober 2023

In gesprek over brief collega's kabinetsbeleid Israël

Zoals jullie vast al gehoord of gelezen hebben, heeft een groep rijkscollega's gezamenlijk een brief opgesteld over de reactie van het kabinet over de ontwikkelingen in Israël en de Palestijnse gebieden. De ontwikkelingen daar zijn buitengewoon zorgelijk en roepen heftige emoties op. Dat is begrijpelijk en het menselijk leed raakt ons allemaal. Het is goed om deze zorgen te delen. Het standpunt van het kabinet wijkt misschien af van je persoonlijke overtuiging. Ook dan is het belangrijk voor ogen te houden dat een besluit van het kabinet – op basis van een afweging van beleidsadviezen van collega's – leidend is. Dat kan persoonlijk lastig zijn, maar het is wel een onlosmakelijk aspect van het ambtenaar zijn en van ambtelijk vakmanschap.

In gesprek

Dit neemt niet weg dat er ruimte moet zijn voor ieders mening en gevoel bij de ontwikkelingen. Daarom wordt er op diverse departementen aandacht aan besteed. En heeft Staatssecretaris Alexandra van Huffelen van BZK een aantal collega's van verschillende departementen die de brief hebben geschreven uitgenodigd voor een gesprek. Heb jij zelf ook zorgen hierover? Ga dan in gesprek met collega's en je leidinggevende.

Informatie die niet openbaar gemaakt kan worden

N.V.T.

Motivering

In de openbaar gemaakte versie van deze nota zijn alle persoonsgegevens van ambtenaren geanonimiseerd.

Bijlagen

Volgnummer	Naam	Informatie
1	Brief rijksambtenaren inz. Conflict Gaza	
2	Intern bericht ministerie van Buitenlandse Zaken	
3	Achtergrondinformatie Handreiking ambtenaren en individuele grondrechten	
4	Lijst met aanwezigen	